

Meerjarenplan laaggeletterdheid gemeente Utrecht 2019 - 2022: helder plan, integrale aanpak vraagt om een extra stap

juni 2019

De gemeenteraad nam eind 2018 een motie aan waarin het College gevraagd werd om met partners in de stad een meerjarig plan op te stellen voor de aanpak van laaggeletterdheid en dit voor de voorjaarsnota aan de raad te presenteren. Dit plan hebben we ontvangen.

Taal Doet Meer heeft veel waardering voor de Utrechtse aanpak van laaggeletterdheid. Utrecht investeert in een gedegen aanbod van formeel en non-formeel leren. Op hoofdlijnen kunnen wij ons vinden in het gepresenteerde *Meerjarenplan 2019-2022, '(digi)Taal is de Basis'*. De nota omschrijft meerjarige ambities en verbeterdoelstellingen. We werken graag mee aan de uitvoering. Zo werken we met de gemeente en samenwerkingspartners aan versterking van de rol en transparantie van het digiTaalhuis Utrecht, experimenteren we met de Ervaringswijzer en werven we gezamenlijk taalvrijwilligers. Ook werken we graag samen een plan uit om goed bereikbare, laagdrempelige Wegwijzers in de stad in te blijven zetten, waar alle Utrechters met een taalvraag terecht kunnen. Aanvullend hieraan pleiten we voor een stadsbrede aanpak, waarbij de gemeente het goede voorbeeld geeft.

Ons pleidooi in het kort:

- Vrijwillige inzet voor taalvaardigheid van Utrechters (jong en oud) gaat door alle beleidsterreinen heen. Taal Doet Meer wil daarom graag de integrale samenwerkingsrelatie met de gemeente behouden vanaf 2020, in een gezamenlijke aanpak met de beleidsafdelingen Jeugd, Onderwijs, Volksgezondheid, Maatschappelijke Ontwikkeling en Werk & Inkomen..
- In vervolg op de nota '(digi)Taal is de Basis' pleiten we voor een integrale meerjarige aanpak: een Utrechts aanvalsplan Laaggeletterdheid. Conform de ambities in de Voorjaarsnota 2019 betekent dit een ontwikkelstrategie met een integrale blik, waarbij de verschillende betrokken beleidsdomeinen tot één aanvalsplan komen, met één gemeentelijk regisseur.
- We roepen de gemeente op om zelf het goede voorbeeld te geven met heldere communicatie, het stimuleren van medewerkers om taalvrijwilliger te worden en instroom in het gemeentelijk apparaat van medewerkers die hun taalvaardigheid verder kunnen/willen verbeteren.

Belangrijk signaal van ons manifest Tien voor Taal – ondertekend door vrijwel alle Utrechtse partijen op 7 maart 2018 – was dat een **integrale benadering** nodig is. Taalvaardigheid loopt door beleidsterreinen heen en vraagt om een bredere visie dan alleen vanuit Maatschappelijke Ontwikkeling. Ook de afdelingen Jeugd, Onderwijs, Volksgezondheid en Werk & Inkomen hebben hierin een belangrijke functie. In het meerjarenplan *'(digi)Taal is de Basis'* worden initiatieven van verschillende beleidsafdelingen genoemd. Er is nog geen sprake van een stadsbrede aanpak, waarbij de inzet vanuit verschillende beleidsafdelingen wordt verbonden. Onderstaand beschrijven we de meerwaarde van meer samenhang en hoe dit er uit zou kunnen zien.

De omvang van de problematiek vraagt om samenhang. De SER constateert in een recent advies over laaggeletterdheid¹ dat de kloof tussen laag- en hooggeletterden groter wordt en dat dit een knelpunt is als het gaat om gelijke kansen en participatie. Internationaal gezien behoort Nederland tot de landen met het laagste percentage laaggeletterden. Maar het percentage laaggeletterden stijgt, en het percentage hooggeletterden stijgt ook. De kloof tussen volwassenen met lage en hoge basisvaardigheden neemt toe. Dit wordt onder andere veroorzaakt door jongeren die laaggeletterd het onderwijs verlaten. Per jaar verlaten in Nederland ongeveer 3.500 leerlingen de basisschool onvoldoende taalvaardig. Zo'n 18 procent is laaggeletterd op 14-jarige leeftijd. De leesproblemen starten al op jonge leeftijd. Eén op de drie basisscholen heeft het onderwijs voor technisch lezen niet op orde, aldus de Onderwijsinspectie in haar jaarverslag. Ook de groep laaggeletterde migranten neemt toe. En de vergrijzing speelt mee. Een op de vijf 55-plussers is laaggeletterd. Investeren in de aanpak van laaggeletterdheid loont.

¹ Samen werken aan taal, Een advies over laaggeletterdheid, SER april 2019

“Nodig is een effectieve samenwerking tussen actoren die een rol vervullen bij de uitvoering van de Participatiewet, de nieuwe Wet inburgering en de WMO, in het onderwijs en bij UWV, en actoren die een rol vervullen bij onder meer schuldhulpverlening, dagbesteding, opvang, gezondheidszorg, de bevordering van sociale (zelf)redzaamheid en in de gevangenis of bibliotheek.”

SER-advies ‘Samen werken aan Taal’

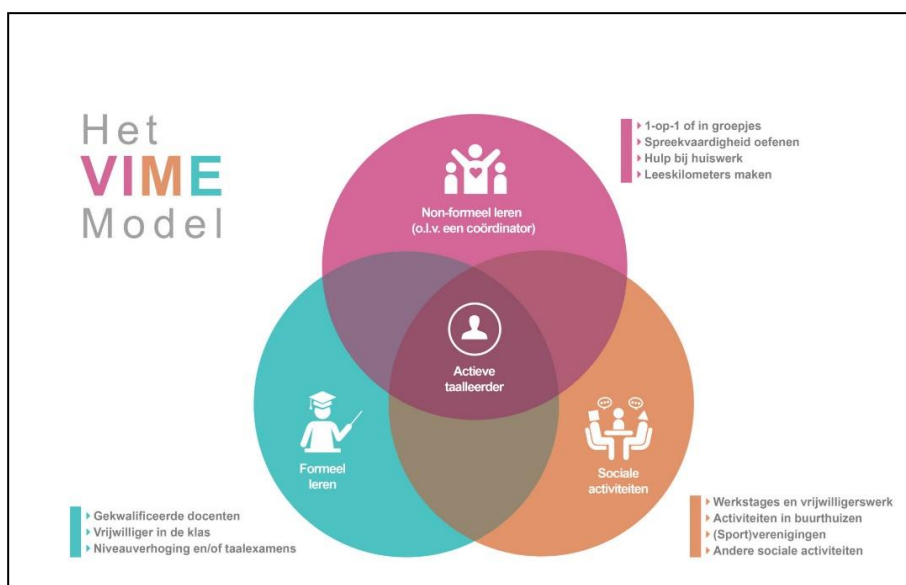
Kosten-batenanalyses van laaggeletterdheid schatten de potentiële opbrengsten van taalscholing voor alle laaggeletterden in Nederland samen op een rendement van 700 miljoen euro, met name door gezondheidswinst en hogere productiviteit. De SER benadrukt het belang van een meer integrale aanpak en integraal beleid. Door samenhang aan te brengen in het beleid gericht op het voorkomen van laaggeletterdheid wordt het ‘dweilen met de kraan open’ tegengegaan. Daarbij benoemt de SER in het bijzonder het belang van een integrale aanpak in het sociaal domein (inkomen, wonen, zorg, welzijn) ten behoeve van mensen met multiproblematiek.

Hoe kan een integrale aanpak van taalontwikkeling in Utrecht eruit zien? De gemeente Utrecht benoemt in de Voorjaarsnota 2019 de ambitie om te werken met een integrale blik: *“Voor de transformatie in het sociaal domein is gekozen voor een ontwikkelstrategie, waarbij wij met een integrale blik en in samenwerking met inwoners, cliënten en betrokken organisaties werken aan onze ambities”*. Als deze integrale blik op het thema laaggeletterdheid wordt toegepast, zou er één Utrechts plan laaggeletterdheid zijn, samengesteld en uitgedragen door de gemeenschappelijke beleidsafdelingen en integraal vastgesteld door de gemeenteraad. Wij denken dat de problematiek in Utrecht vraagt om deze brede blik. Daardoor kunnen activiteiten voor kinderen en hun ouders integraal worden benaderd, wordt het leren op school verbonden met de ambities op het gebied van buitenschools leren. Zowel in toeleiding naar werk als bij aanpak schuldenproblematiek en verbetering van gezondheidsvaardigheden wordt (digi)taalvaardigheid als rode draad meegenomen. Ook biedt dit de kans de nieuwe inburgeringswetgeving vanaf de start integraal te benaderen. In de brief aan de gemeenteraad bij het Meerjarenplan *‘(digi)Taal is de basis’* wordt aangegeven dat er geen behoefte is aan een taalregisseur om het hele taalaanbod in beeld te krijgen en te houden. Dat delen we. Tegelijkertijd zijn we ervan overtuigd dat regie vanuit het gemeentelijk beleid nodig is: een integrale blik vanuit de gezamenlijke beleidsafdelingen.

Verbinding taal met actuele Utrechtse beleidsontwikkelingen. De volgende actuele beleidsontwikkelingen kunnen benut worden om tot een samenhangend geheel te komen:

- **Taal & Gezondheid:** De nota *“Gezondheid voor iedereen, Volksgezondheidsbeleid Utrecht 2019 – 2022”* laat een brede blik op gezondheid zien. In de nota is rondom jeugd de verbinding met taalvaardigheid gelegd: *‘We zetten in op het voorkómen en inlopen van taalachterstand bij peuters door de stimulerende rol van ouders of opvoeders te versterken en door programma’s als voor- en vroegschoolse educatie’*. Helaas ontbreekt aandacht voor taalvaardigheid van volwassenen in relatie tot gezondheidsvaardigheden. Dit terwijl uit diverse onderzoeken blijkt dat gezondheidswinst te behalen is door het vergroten van (digi)taalvaardigheid. Dit vraagt dus om een plek in het gezondheidsbeleid. Taal Doet Meer ontwikkelde de succesvolle aanpak *Gezonde Taal*, waar inmiddels veel Utrechtse organisaties mee werken, waaronder Attifa Zorg, U-Centraal, Steunpunt GGZ en DOCK. Dit willen we graag met partners voortzetten in 2020 en daarop volgende jaren en vraagt om een gemeentelijke bijdrage.
- **Taal & Opvoeden/Opgroeien:** integreren in het Utrechts onderwijsachterstandenbeleid. Taalvaardigheid is dé voorspeller van schoolsucces. In mei 2019 heeft de gemeenteraad gesproken over het Onderwijsachterstandenbeleid. Wij pleiten voor een Utrechtse aanpak waar taalvaardigheid van ouders en kinderen in samenhang wordt benaderd. De uitdaging is er gezamenlijk aan bij te dragen dat juist kinderen van ouders met beperkte financiële draagkracht de benodigde ondersteuning krijgen. Een Utrechtse gelijke kansenalliantie met nadruk op taalvaardigheid - zoals genoemd in het manifest Tien voor Taal Utrecht - is belangrijk om te voorkomen dat taalvaardigheid de schoolcarrière van kinderen belemmert. We werken daar graag aan mee.

- **Taal & Werk:** In de Voorjaarsnota 2019 wordt extra budget vrijgemaakt voor ondersteuning van mensen met grotere afstand tot de arbeidsmarkt richting werk (2019 1 miljoen euro, 2020 en 2021 2 miljoen euro per jaar). Algemeen bekend is dat een groot deel van hen een taalachterstand heeft. In combinatie met beperkte netwerken en culturele barrières is dit een belangrijke belemmering. Onze ervaring met het project 'Eigen Kracht' is dat vrijwillige coaches veel kunnen betekenen bij taalontwikkeling in combinatie met oriëntatie op de arbeidsmarkt. Deze inzet is van grote meerwaarde op de meer formele aanbestedingstrajecten. We zetten dit dan ook graag voort samen met de gemeente en andere partners, waaronder re-integratiebureaus.
- **Samen voor Overvecht:** Het plan Samen voor Overvecht wordt momenteel uitgewerkt. Zeker in de wijk Overvecht loopt taalvaardigheid als rode draad door het vergroten van kansen van bewoners. Taal vraagt dan ook om meer aandacht in dit plan.
- **Inburgering:** In 2021 wordt naar verwachting nieuwe inburgeringswetgeving van kracht, waarbij de gemeente weer meer regie krijgt. Dit biedt de kans vanaf de start een aanpak te ontwikkelen, waarbij meerdere beleidsafdelingen zijn betrokken en formeel en non-formeel leren wordt gecombineerd. Uit onderzoek blijkt dat de combinatie van formele les door een professionele taaldocent en non-formele ondersteuning door een vrijwilliger leidt tot het vergroten van effectiviteit van taallessen en meer participatie in de samenleving van cursisten. In Utrecht weet men elkaar goed te vinden, maar meer samenhang is nodig als we willen investeren in een actieve taalleerders².

Voorbeeldrol gemeente. De gemeente kan groot verschil maken in de aanpak van laaggeletterdheid. Daarbij heeft de gemeente een belangrijke voorbeeldfunctie, die prominenter kan worden opgepakt. Denk aan:

- Heldere en laagdrempelige communicatie vanuit de gemeente met alle inwoners.
- Gerichted instroom van mensen met een taalachterstand als medewerker bij de gemeente, met een ontwikkeltraject om taalvaardiger te worden.
- Een concreet actieplan om medewerkers van de gemeente Utrecht te stimuleren en ondersteunen om taalvrijwilliger te worden. De gemeente kan dit ondersteunen door bijvoorbeeld het mogelijk te maken dit deels onder werktijd te doen.

We hebben de inzet van vele Utrechters nodig om taalachterstanden te bestrijden.

Samenwerkingsrelatie gemeente Utrecht met Taal Doet Meer. Op basis van de Kadernota Vrijwillige Inzet 2015 – 2019 heeft Taal Doet Meer vanaf 2016 een integrale subsidiebeschikking van meerdere beleidsafdelingen. Dit vanuit de basisgedachte dat taalvaardigheid door de verschillende beleidsafdelingen heen loopt en vanuit meerdere afdelingen een financiële bijdrage vraagt. Deze aanpak heeft meerwaarde. We schrijven jaarlijks een integraal plan en stemmen dit twee keer per jaar af in een gezamenlijk overleg met medewerkers van de verschillende beleidsafdelingen.

² VIME: Volunteers in Migrant Education, <https://www.languagevolunteers.com/>

Dit is waardevol gebleken. Het gemeentelijk initiatief om, met ondersteuning van het Instituut voor Publieke Waarden tot een integrale, meerjarige strategie te komen, is helaas gestrand. We constateren dat de ambitie er is om tot een integrale subsidierelatie te komen. De praktijk blijkt echter

Bij Taal Doet Meer waren in 2018 ruim 1000 vrijwilligers actief die meer dan 2000 Utrechters ondersteunden op het gebied van taal en meedoen in de samenleving, van jong tot oud. De Utrechtse Taalstraat voor Jong en Oud werd in mei 2019 bekroond met het Appeltje van Oranje, uitgereikt door Koningin Máxima.

weerbarstig, de diverse gemeentelijke managementteams maken elk eigen beleidskeuzes. We begrijpen de ingewikkeldheid van de gemeentelijke organisatie. Diverse beleidsterreinen zijn in ontwikkelingen, de cycli voor het vaststellen van nieuw beleid lopen niet synchroon. Daarbij is de gemeente ook nog eens afhankelijk van landelijk beleid en (krimp van) landelijk budget. Ondanks deze ingewikkelde puzzel, pleiten wij voor een meerjarige samenwerking en een structurele financiële relatie, in samenhang met de beleidsafdelingen Maatschappelijke Ontwikkeling, Jeugd, Onderwijs, Volksgezondheid en Werk & Inkomen.

Een gemeentelijke bijdrage aan het werk van Taal Doet Meer maakt het mogelijk meerdere financiers te binden. Ongeveer 60% van de financiering van Taal Doet Meer komt van de gemeente Utrecht. Overige inkomsten komen van fondsen, bedrijven en particulieren die aan ons werk bijdragen. De gemeentelijke basis maakt het mogelijk additionele middelen te verwerven.

Monitoring. We delen de ambitie om taalvaardigheid van Utrechters goed te monitoren. Zoals aangegeven in het meerjarenplan, is het belangrijk hiervoor passende instrumenten te ontwikkelen. Het monitoren van de resultaten en effecten van de inzet van de vele Utrechtse taalvrijwilligers vraagt om een andere aanpak dan die van de formele taalscholen. We voeren momenteel een pilot uit met de *Ervaringswijzer*. Deelnemers geven zelf aan of zij vooruit zijn gegaan dankzij een cursus of training. Dit werken we graag verder uit met gemeente en partners. Aanvullend hierop lijkt het ons zinvol de vrijwillige inzet voor taalvaardigheid, realisatie van stadsbrede ambities en de samenwerking in de keten te monitoren.

Ons pleidooi samengevat:

- Vrijwillige inzet voor taalvaardigheid van Utrechters (jong en oud) gaat door alle beleidsterreinen heen. Taal Doet Meer wil daarom graag de integrale samenwerkingsrelatie met de gemeente behouden vanaf 2020, in een gezamenlijke aanpak met de beleidsafdelingen Jeugd, Onderwijs, Volksgezondheid, Maatschappelijke Ontwikkeling en Werk & Inkomen.
- In vervolg op de nota '(digi)Taal is de Basis' pleiten we voor een integrale meerjarige aanpak: een Utrechts aanvalsplan Laaggeletterdheid. Conform de ambities in de Voorjaarsnota 2019 betekent dit een ontwikkelstrategie met een integrale blik, waarbij de verschillende betrokken beleidsdomeinen tot één aanvalsplan komen, met één gemeentelijk regisseur.
- We roepen de gemeente op om zelf het goede voorbeeld te geven met heldere communicatie, het stimuleren van medewerkers om taalvrijwilliger te worden en instroom in het gemeentelijk apparaat van medewerkers die hun taalvaardigheid verder kunnen/willen verbeteren.

Bij Taal Doet Meer zijn zo'n 1000 vrijwilligers actief die zich willen inzetten voor taalvaardigheid en participatie van anderen, jong en oud. Deze potentie kan de stad optimaal benutten, met als ambitie dat taalvaardigheid geen belemmering vormt om mee te doen voor Utrechters van alle leeftijden, of het nu gaat om je schoolcarrière, gezondheid of het vinden/behouden van werk. Daar werken we graag samen aan!